

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРАХОВИКА

FINANCIAL POTENTIAL OF INSURER

Вікторія БАРАНОВА,
доктор економічних наук,
Одеський національний
економічний університет

Victoriya BARANOVA,
PhD Economics,
Odessa National
Economic University

Ірина НЕННО,
кандидат економічних наук,
Одеський національний
університет імені Іллі Мечникова

Iryna NYENNO,
PhD Economics,
Odessa I.I.Mechnikov
National University

Кризові явища у фінансовому й реальному секторах економіки виявили багато проблем, які пов'язані з підтриманням підприємствами фінансової стійкості та набуттям ними фінансової надійності. Особливо гостро це питання постає перед фінансовими посередниками, які залучають значні фінансові ресурси на довгострокових засадах, або як страховики з ризикових видів страхування формують страхові резерви з узяттям на себе відповідних зобов'язань. Всесвітня фінансова криза (2008-2010 років) негативно вплинула на розвиток страхового ринку України. Намагання забезпечити фінансову стійкість при суттєвому зменшенні надходжень сукупних страхових премій спонукало страховиків до збільшення обсягу тих страхових премій, які передавалися в перестраховання, а також до збільшення відрахувань у страхові резерви (табл. 1). Разом з тим такі екстрені заходи не забезпечили фінансової стійкості. Рівень збитковості деяких компаній перевищив 1, значна кількість страховиків закінчили фінансовий рік зі збитками. Нестабільність економіки, підвищення рівня конкурентної боротьби, інфляційні процеси поставили перед страховиками цілу низку завдань, вирішення яких має стати підґрунтям подальшого нормального існування. До таких завдань насамперед відносяться: створення фінансового забезпечення розвитку страхової діяльності, зміцнення, формування й нарощування фінансового потенціалу, забезпечення ліквідності, платоспроможності та конкурентоспроможності на основі стійкого економічного розвитку.

Аналіз наукової літератури, досліджень практиків-страховиків показав, що питанням формування фінансового забезпечення, у тому числі ліквідності й платоспроможності, приділяють певну увагу як українські науковці, так і закордонні. Разом з тим більшість наукових здобутків стосується аналізу поглядів на економічну природу страхування та страхових

відносин, аналізу чинників і тенденцій розвитку вітчизняного страхового ринку в контексті світової інтеграції.

Беручи до уваги вагомий здобуток науковців, зазначимо, що проблема створення фінансового забезпечення розвитку страховиків є недостатньо вивченою та потребує подальших напрацювань. Мало комплексних досліджень, спрямованих на розроблення рекомендацій з визначення фінансового потенціалу й на цій основі розробки керуючих дій, які сприятимуть розвитку й підвищенню конкурентоспроможності страховиків на внутрішньому та зовнішньому ринках. Дискусійними є питання оцінки фінансової стійкості страховиків, а підходи до прогнозування розвитку – недостатньо розробленими тощо.

Одним з етапів, які передують розробці заходів зі створення фінансового забезпечення функціонування страховиків, є визначення розміру їх

фінансового потенціалу. Саме від наявного фінансового потенціалу багато в чому залежить фінансування програм розвитку діяльності, формування стійкої ринкової позиції, можливість фінансування розробки й упровадження нових страхових продуктів. Метою статті є висвітлення підходу щодо визначення фінансового потенціалу страховика.

Оцінку фінансової діяльності страховика можна здійснювати різними методами. Це методики, які рекомендовані Націо-

нальною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, а також і ті, що пропонуються в наукових дослідженнях. З узагальнення методологічних підходів до оцінки фінансового стану й фінансового розвитку страхових компаній випливає висновок про необхідність застосування комплексного показника фінансового потенціалу розвитку *FDP*, який може бути індикатором при прийнятті фінансових рішень щодо формування фінансового забезпечення страхової діяльності. Показник виражений таким чином (формула 1):

$$FDP = FE - MFN = (O\ cap + IR) - (I\ pay + TC), \quad (1)$$

де *FDP* (Financial Development Potential) – фінансовий потенціал розвитку;

FE (Financial Enrichment) – фінансове забезпечення страховика;

MFN (Moment Financial Needs) – поточні фінансові потреби;

O cap (Own Capital) – власний капітал;

IR (Insurance Reserves) – страхові резерви;

I pay (Insurance Payments) – страхові виплати;

TC (Total Costs) – загальні витрати.

Сукупність фінансових ресурсів страховика формує його фінансовий потенціал. Водночас фінансове забезпечення пов'язане саме з використанням цього потенціалу (фінансових ресурсів) для подальшого розвитку. Обсяг фінансового забезпечення слід вимірювати за критерієм достатності для реалізації фінансової та страхової діяльності страховика з обов'язковим підвищенням рівня показників його фінансової стійкості та прибутковості.

Таблиця 1. Фінансові показники страхового ринку в Україні за 2008-2011 роки

Показник	Роки				
	2007	2008	2009	2010	2011
ВВП, млрд. грн.	720,70	949,86	914,72	1095,00	1314,0
Обсяг страхових надходжень, млрд. грн.	18,01	24,01	20,40	22,60	21,57*
Частка загальних страхових надходжень по відношенню до ВВП, %	2,50	2,60	2,22	2,06	1,06*
Страхові резерви, млн. грн.	8423,3	10904,1	10141,3	11371,8	11223,6*
Передадено у перестраховання, млн. грн.	6423,9	9064,6	8888,4	10745,2	4699,6*

*прогноз

Складено за даними [1; 2]

Показник *FDP* відображає зміни надходжень страхових внесків, інвестиційного доходу, страхових резервів, статутного капіталу та інших фінансових ресурсів. Динаміка показника фінансового потенціалу розвитку *FDP* характеризує як процес накопичення, так і активність компанії на ринку, тобто процес використання накопичених фінансових ресурсів. Страховики, які за оцінкою показника фінансового потенціалу розвитку *FDP* характеризуються його неінтенсивним використанням, повинні здійснювати своєчасний пошук додаткових джерел фінансового забезпечення. Це можливе за рахунок залученого капіталу шляхом акціонування, запровадження дієвої політики страхової та інвестиційної діяльності для створення перспективних умов розвитку. Позитивне значення показника *FDP* вказує, що запроваджені дії мають економічний ефект та сприяють розвитку страхової діяльності. Також запропонований показник оцінки фінансового потенціалу розвитку дозволяє оцінити чинники, які впливають на формування фінансового забезпечення.

Значення показника *FDP* стає індикатором для прийняття рішень щодо використання або накопичення фінансового потенціалу. Процес

створення фінансового потенціалу розвитку оцінюється за допомогою показника темпу зростання *FDP* і надає більш об'єктивні дані для формування фінансового забезпечення.

Застосування пропонованого підходу проілюстровано на прикладі діяльності двох страхових компаній (української та європейської). На першому етапі досліджено їх функціонування з точки зору виявлення стану й рівня розвитку. Поняття «фінансового стану» ми розглядаємо як збалансованість елементів капіталу страховика, а поняття «фінансового розвитку» трактуємо як процес закономірної зміни та переходу з одного фінансового стану в інший.

Для аналізу розвитку використано інформаційно-аналітичні бази моніторингу страховиків та проведено розрахунки за такими групами показників:

- дохідності;
- рентабельності та забезпеченості власними коштами;
- прибутковості;
- фінансової стійкості, надійності та платоспроможності (табл. 2-6).

Таблиця 2. Група показників дохідності страховика*

№	Назва показника	OP				Trygvesta			
		2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
1	Співвідношення операційного доходу та зароблених премій	26,7	29,5	31,8	23,9	19,9	24,8	20,1	8,3
2	Співвідношення операційного доходу та підписаних премій	29,0	31,5	34,7	31,1	19,3	23,3	18,9	7,8
3	Рівень загальної дохідності (співвідношення чистого прибутку до суми обсягу страхових резервів та власного капіталу), %	1,91	2,39	0,57	0,91	6,48	8,98	6,41	2,64
4	Рівень інвестиційної дохідності (співвідношення інвестиційного прибутку до суми обсягу страхових резервів та власного капіталу), %	1,8	5,6	7,6	11,7	1,0	1,7	2,2	2,3
5	Обсяг фінансових інвестицій, тис. грн.	16335,9	22107,8	65706,9	124 359,5	34596,0	37841,0	37809,0	32718,0
6	Доходи від інвестування, тис. грн.	1945,9	7954,7	20913,3	95 607	33468,8	57225,2	79432,5	75579,7
7	Коефіцієнт доходу від інвестицій (співвідношення доходу від інвестицій та чистих страхових премій), %	1,46	1,83	2,26	10,10	2,20	3,70	4,90	4,50

* Розраховано авторами. Абсолютні показники п. 5-6 таблиці для іноземного страховика розраховані за курсом НБУ

Таблиця 3. Група показників рентабельності та забезпеченості власними коштами*

№	Назва показника	OP				Trygvesta			
		2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
1	Співвідношення страхових резервів та власного капіталу	0,65	0,85	0,99	0,99	16,78	15,92	15,77	16,63
2	Коефіцієнт забезпечення поточної діяльності власними оборотними коштами (співвідношення власних оборотних коштів та оборотних активів)	0,87	0,83	0,83	0,92	-	-	-	-
3	Коефіцієнт витрат (співвідношення адміністративних витрат та страхових премій), %	13,57	13,80	15,19	15,87	16,80	15,90	15,80	16,60
4	Коефіцієнт виплат (співвідношення страхових виплат до чистих страхових премій), %	42,10	40,51	34,62	51,66	0,70	0,69	0,67	0,70
5	EXPENSE RATIO (співвідношення витрат на андеррайтинг та страхових премій), %	-	-	-	-	9,30	9,90	10,20	12,30
6	LOSS RATIO (співвідношення суми виплат та довгострокових страхових резервів до зароблених премій), %	46,0	43,0	38,3	33,4	71,0	70,3	68,6	71,1
7	COMBINED RATIO = Loss Ratio + Expense Ratio Комбінована ставка= Ставка збитків і ставка витрат					80,3	80,2	78,8	83,4
8	Рентабельність власного капіталу (співвідношення чистого прибутку та власного капіталу), %	3,16	4,42	1,13	1,81	25,5	31,00	22,60	10,26

* Розраховано авторами

Таблиця 4. Група показників прибутковості страховика*

№	Назва показника	OP				Trygvesta			
		2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
1	Рівень прибутковості продажів (співвідношення прибутку до валового обсягу страхових премій), %	4,27	3,48	0,82	0,74	13,5	18,90	13,36	4,79
2	YIELD ON INVESTMENT = Investment Income / (Current Year's Investments - Total + Last Year's Investments - Total / 2) * 100	23,8	35,9	31,2	76,8	2,118	1,579	1,050	0,017
3	Співвідношення чистого прибутку до суми виплат та видатків	0,031	0,038	0,013	0,0180	0,200	0,190	0,130	0,070
4	Співвідношення прибутку від страхової та інвестиційної діяльності Ф2: 100 / (Ф2: 110+120+130-140-150-160)	8,59	2,10	0,27	0,0	-	-	-	-
5	Загальна фіксована дохідність по інвестиціях в цінні папери, тис.грн.	0,674	0,971	0,412	0,411	27763,0	30100,0	30654,0	28721,0

* Розраховано авторами

Таблиця 5. Група показників фінансової стійкості, надійності та платоспроможності

№	Назва показника	OP				Trygvesta			
		2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
1	Коефіцієнт фінансової стійкості 1 (співвідношення суми доходів та обсягу гарантійного фонду до суми витрат)	1,24	1,27	1,29	0,83	0,22	0,28	0,22	0,13
2	Показник фінансової стійкості 2 (співвідношення чистого прибутку та обсягу страхових премій)	0,013	0,015	0,005	0,007	0,14	0,19	0,13	0,48
3	Коефіцієнт платоспроможності (поточної ліквідності), (співвідношення оборотних активів до короткострокових зобов'язань)	3,12	2,56	2,07	1,90	-	-	-	-
4	Коефіцієнт надійності (співвідношення власного капіталу та страхових резервів)	1,53	1,17	1,01	1,01	0,34	0,41	0,40	0,34
5	Рівень фінансового левериджу (співвідношення страхових резервів та власного капіталу)	0,65	0,85	0,99	0,99	2,90	2,50	2,50	2,90
6	Коефіцієнт фінансового потенціалу (співвідношення суми власного капіталу та страхових резервів до чистих страхових премій)	0,75	0,69	0,87	0,94	2,17	2,20	2,22	1,95
7	Співвідношення інвестованих активів та загальних активів	0,05	0,07	0,16	0,16	90,60	91,80	89,50	87,50

* Розраховано авторами

Таблиця 6. Група галузевих показників розвитку

№	Назва показника	OP				Trygvesta			
		2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
1	Фінансовий потенціал розвитку	-318272,2	-392962,0	-473800,5	- 853 063,9	19 767,0	22 274,0	22 234,0	16 572,0
2	Результат страхової діяльності	26540,1	39886,8	29933,9	-41956,0	1 891,0	2 164,0	2 542,0	2 057,0
3	Коефіцієнт фінансової стійкості (співвідношення суми доходів та обсягу гарантійного фонду до суми витрат)	1,24	1,27	1,29	0,83	0,22	0,28	0,22	0,13

* Розраховано авторами

Фінансова звітність та оперативні результати щодо роботи іноземного страховика Trygvesta A/S, який посідає п'яте місце за обсягом зароблених премій у країнах Європи, були зафіксовані за допомогою бази даних ThompsonOneBanker науково-дослідної бібліотеки університету Dauphine (Париж) при співробітництві з Центром економіки страхування університету [4]. Дані щодо українського страховика «OP», лідера страхового ринку за обсягом премій за даними рейтингу страховиків, були отримані з офіційного сайту Українського агентства фінансового розвитку [5; 6] (ми не наводимо повної назви компанії з метою дотримання її комерційної таємниці). Для визначення загальної динаміки розвитку при аналізі використовувались дані, що передують фінансовій кризі.

Розрахунки FDP розвитку свідчать про таке: «OP» виходить за межі сформованого забезпечення та суттєво підвищує ризик неплатоспроможності. СК «Trygvesta» накопичує та використовує сформований фінансовий потенціал на розвиток, не виходячи за його межі. Особливо важливим є такий висновок з урахуванням наступної фінансової кризи. Наведемо дані щодо діяльності страхової компанії «OP» у 2009-2011 роках (табл. 7).

Динаміка страхових премій, починаючи з 2009 року, є від'ємною при зростанні страхових виплат. Але при цьому значно зростає розмір власного капіталу (майже вдвічі), що позитивно відбивається на фінансовій стійкості страховика. Падіння страхових премій на 37% призводить відповідно до зменшення розміру страхових резервів на 36%. При цьому рівень перестраховування також зменшується з 23,44% у 2008 році до 8,3% у 2011. Тобто ми спостерігаємо зміну стратегії в діяльності компанії, в тому числі щодо створення фінансового забезпечення, а також її орієнтації на накопичення фінансового потенціалу. Таких різких змін у політиці страховика (особливо зі збільшення власного капіталу за рахунок збільшення статутного капіталу, коли виникла б ситуація з неможливістю здійснення такого збільшення) можна було б уникнути при своєчасній діагностиці та поступовому впровадженні попереджувальних заходів.

Таблиця 7. Фінансові показники діяльності страховика «OP»

Назва показника	Роки			
	2008	2009	2010	2011
Сума валових страхових премій, тис.грн.	1010149,5	717975,2	643888,1	637076,4
Коефіцієнт збитковості, %	39,55	48,11	45,12	33,45
Коефіцієнт фінансової стійкості 1 (співвідношення суми доходів та обсягу гарантійного фонду до суми витрат)	0,83	1,52	1,78	2,43
Власний капітал, тис.грн.	411139,0	775368,0	801922,0	812247,0
Страхові резерви	405946,0	335050,0	261569,0	262958,0
Коефіцієнт надійності (співвідношення власного капіталу та страхових резервів)	1,01	2,31	3,07	3,09

ВИСНОВКИ

Запропонований методичний підхід до визначення фінансового потенціалу компанії та його використання дозволяє своєчасно враховувати ризики при розробці стратегії й тактики страховиків і дозволяє уникнути значних фінансових вкладень при погіршенні страхової діяльності.

The financial crisis led the insurers for taking measures in order to increase their solvency. Some of them were battling for increasing the insurance and reinsurance premium volume, reducing payments, while the important issue in this period is accumulating the enough financial

potential. In the article the way of calculating complex indicator of the financial policy and its description was suggested. The indicator FDP (Financial Development Potential) illustrates the changing in premiums, investment income, reserves, statute, etc. Its dynamic must be researched in the terms of intensity and relation to zero. Positive FDP allowed to continue development policy, while negative is an evidence of necessary urgent accumulating. The comparative analysis of the Ukrainian insurer «OR» and foreign one «Trygvesta» showed the differences, with which these two insurers entered the period before 2008 year crisis to the insurance market. The methodology includes except of the main indicator FDP several groups of criteria and coefficients for monitoring the solvency. Among them income group (table 2), revenue and own capital coverage (table 3), profitability group (table 4), group of financial stability and reliability (table 5), group of market indicators (table 6). The methodology was applied and it became clear from the comparison with the Ukrainian insurer data after 2008, that negative FDP brought the company to high risks of insurance and reinsurance changes, which could be solved in the case of forecasting methodology use.

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційна інтернет-сторінка Національної комісії з регулювання ринку фінансових послуг України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>
2. Офіційна інтернет-сторінка національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
3. Ненно І.М. Фінансове забезпечення розвитку страховика: Дис. канд. ек. наук: 08.00.08. – О., 2009. – 240 с.
4. Офіційний веб-сайт СК «Trygvesta A/S». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://report08.trygvesta.com/en>
5. Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ufin.com.ua/>
6. Інтернет-сайт Загальнодоступної інформаційної бази даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stockmarket.gov.ua/ua/report?id=50041>
7. Murray Mike. The New Regulatory Landscape // Global Reinsurance. – 2005. February. – 2005. – P. 4 – 6.